

DOPUNA O BRANIVOJEVIĆIMA

U HZ XXXI—XXXII (1978—79), 307—311, objavio sam »Novi podatak o Branivojevićima«. Riječ je o nepoznatom podatku o Branivojevićima koji sam pronašao u Historijskom arhivu u Dubrovniku u seriji »Miscellanea saeculi XIV«. U njemu se iznosi da su neki Mlečani ponudili otkup — dva svitka zlatnih niti i peču platna — kako bi se oslobodili neki mletački podanici iz zarobljeničtva u kojem su ih držali Branivojevići. Podatak je zapisan na istrgnutom papiru i nije datiran. Uzimajući u obzir različite elemente, podatak sam datirao u ljeto 1323. Pri tome su mi bili uporišta: vođeni znak koji se obično datira između 1322. i 1324; imena koja se spominju u fragmentu; neprijateljstvo između Venecije i Branivojevića te godine.

Radeći u dubrovačkom arhivu ljeti 1981. listao sam notarsku knjigu »Diversa cancellariae« (1320—1322), sv. 6. Tu sam na foliju 154' pod datumom 8. rujna 1321. našao zapisan taj isti podatak. Cjelovit tekst je sljedeći:

»Die octavo septembris (1321). Jacomellus Rubeus de confinio sancte Agnese, Corçius Çuliano de contrata sancti Seueri, Angelus Screno de contrata sancti Johannis Noui reliquerunt in cancellaria pro recuperando a filiis Braniuoi Natalem et Petrum Buffum captos per eos (unum bactellum eis et sociis eorum accepta una libra ori filati = ovo u zagrađi je precrtano).

Et Bonauentura calafato filius Octolini de Mantua de confinio sancti Gregorii. Dimisit unam peciam panni blaiu oscuri de stameto.

Et si casus acciderit, quod Deus advertat, quod dicti Natale et Petrus non recuperetur hinc ad unum mensem proxime venturum, predicti Jacomellus, Corçius et Angelus uolunt quod dictum aurum detur magistro Feli, pitantario

communis Raugii aut Donincello filio suo.

Et dictus Bonauentura uult quod dicta petia panni remaneat pro recuperando Jusfredo, filio ser Otolini. Et si dictus Jusfredus redibetur hinc ad duos menses bene quidem alias, detur dicto magistro Feli aut filio eius.«

Čitav taj notarski zapis je precrtan. Pisan je prilično smušeno i pomalo nerazumljivo. Očito je ipak da se radi o istoj stvari, događaju u kojem piše i onaj nedatirani fragment: četvorica Mlečana nude 1321. zlatne niti i tkaninu da se u roku mjesec-dva oslobode njihovi sugrađani koje Branivojevići drže zarobljene.

Prema tome, do sada nepoznati podatak o odnosu Venecije i Branivojevića zacijelo treba datirati 8. IX 1321, a ne 8. IX 1323.

Zanimljivo je da je podatak iz notarske knjige izbjegao pažnju V. Trpkovića koji je napisao malu monografiju o Branivojevićima (Historijski glasnik 3—4, 1960, 55—85), odnosno prof. M. Dinčiću koji mu je dao signature o njima iz dubrovačkog arhiva.

Prema tome, o političkom osamostalivanju Branivojevića može se govoriti već od polovice 1321, a ne tek od kraja te godine, odnosno od početka 1322. Podatak, osim toga, osvjetljava odnose, uglavnom neprijateljske, između Branivojevića i Venecije 1321.

J. Lučić

JAZU. POPIS IZDANJA 1945—1981,
Zagreb 1982, str. 220.

Kao sv. 3. Izdanja knjižnice Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti (ur. A. Stipčević) izašao je 1982. Katalog Akademijinih izdanja koji je izradila Ljiljana Cibanić i koji je obuhvatio sva ta izdanja od obnove JAZU 1945.

do danas. Između ostalih znanosti dobiva se njime cjelovit uvid i u udio historiografije u organizacijskom i izdavačkom okviru JAZU nakon rata. Time se uz to pruža mogućnost da se utvrdi mjesto koje JAZU zauzima u poratnom razvoju hrvatske i jugoslavenske historijske znanosti.

U najstarijem periodičkom izdanju koje je JAZU već na početku svoje djelatnosti pokrenula, historiografija je od 1945. zastupana u Radu Odjela za filozofiju i društvene nauke. Taj je Odjel u spomenutom razdoblju izdao 19 knjiga Rada od kojih za povijest dolazi u obzir samo 11 knjiga, a ni one nisu u cjelini ispunjene historijskim raspravama. To, dakako, ne znači da u tim knjigama, kao i drugih odjela, nema priloga važnih za historičara, pogotovu u Odjelu za jezik i književnost.

Osim toga se uskoro i u Starine, prvobitno namijenjene izdavanju izvorne građe, počelo uvrštavati različite historijske priloge koje G. Novak kao redaktor nije ocijenio pogodnima za Rad, a ni objavljena izvorna građa nije se ograničavala samo na povijest. Tako je 17 knjiga Starina pretvoreno najzad u zbornik veoma različitih radova, koji svi nemaju za historiografiju, u užem smislu riječi, jednako značenje.

Za razliku od Starina, serija izdanja pod imenom Građa za povijest književnosti hrvatske zadržala je svoju dotadašnju namjenu, a s obzirom na usku isprepletenost između književnosti i uže historijskog razvoja od preporodnog doba dalje, ima i u njezinih 16 knjiga iz poratnog razdoblja dragocjenih priloga koji daleko prelaze okvir književne povijesti. To osobito vrijedi za knj. 13, 1948, s poglavitom građom iz 1848/49, i 26, 1956, pod naslovom »Pisma Ljudevitu Gaju«.

Zbirka Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, koja je do 1941. obuhvatila 43 sveska izvorne građe, obogatila je našu historiografiju nakon rata s devet svezaka koji osim Trogirskih spomenika (u redakciji M.

Barade) sadržavaju pet svezaka kojima je G. Novak nastavio poznatu Ljubićevu zbirku »Mletačka uputstva i izvještaji« građom iz razdoblja od 1572. do 1689. S posljednjim je sveskom (52, 1978) i istarska prošlost ušla napokon u Akademijina izdanja (M. Bertoša, Pisma i poruke istarskih rektora, 1607—16). Gotovo u isto vrijeme, jedini (13, 1979) svezak iz zbirke Monumenta historico-juridica Slavorum meridionalium M. Zjačić je ispunio građom iz istarske povijesti u kasnom srednjem vijeku.

Pored sada spomenutih starijih serija JAZU je nakon 1945. uglavnom u vezi s osnivanjem instituta, pokrenula nekoliko daljnjih serija, potpuno ili djelomično ispunjenih historijskim prilozi-ma. Od 1949—68. njezin je Muzej hrvatskih starina u Solitu, marom svog ravnatelja S. Gunjače, izdao deset svezaka »Starohrvatske prosvjete« (III ser.), namijenjene pretežno objavljivanju arheoloških priloga iz srednjovjekovne povijesti. Historijski institut u Dubrovniku počeo je 1952. izdavati svoje Anale od kojih je do 1980. izašlo 12 svezaka (od toga 6 dvostrukih), a Institut JAZU u Zadru izdaje od 1954. zbornik Radova (1981. izašao je sv. XXVII—XXVIII). Iste godine pojavio se i Zbornik Historijskog instituta u Zagrebu koji je do 1980. izašao u deset svezaka. U navedenim zbornicima objavljuju se većim dijelom ili isključivo prilozi vanjskih suradnika.

Do smrti Mije Mirkovića (1963), nova serija Građe za gospodarsku povijest Hrvatske, koju je on 1951. pokrenuo, obuhvatila je četrnaest knjiga. U dva iduća desetljeća (do 1981) izašlo je još svega pet knjiga.

Polupuno je, naprotiv, zapeo rad na izdavanju serije koja je 1956. osnovana pod naslovom Prilozi novijoj jugoslavenskoj historiji. Ona je 1972. obuhvatila pet knjiga.

Posebno mjesto među historijskim izdanjima JAZU zauzimaju zbornici notarske građe iz kotorskog (Monumenta Catarsensia) i dubrovačkog (Monumenta historica Ragusina) arhiva koji su već

1951, kada su se pojavili, zapeli na svom prvom svesku.*

Poneki prilog hrvatskoj povijesti, u obliku građe ili rasprave, našao je svoje mjesto i u drugim izdanjima JAZU (Radovi Arhiva JAZU I—II, 1972—73; Analitički Institut JAZU I—IV, 1956—58; Problemi sjevernog Jadrana I—II, 1963—72) i dr.

Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, pokrenut od T. Smičiklase još 1904. i zasnovan kao zbornik isprava do kraja XIV st., dopro je u poratnom razdoblju, svojim XVII sveskom, do g. 1394.

J. Š.

JOSIP BADA LIĆ, SMRT ILIRA
JOSIPA KUNDEKA, Republika XXXVI,
Zagreb 1980, 1—2, 516—518.

Člančić kojim je trebalo osvježiti sjećanje na autora »Reči jezika narodnoga« (1832) i zatim, do smrti 1857, misionara u Americi ne donosi ništa vrijedno spomena. Ako se ovdje ipak bilježi, onda je to samo zato da se upozori na nedopustivu površnost kojom je napisan.

Autor se koristi isključivo oskudnim podacima o Kundeku iz zbornika »Znameniti i zaslužni Hrvati« (1925). Nepoznat mu je ostao najnoviji »Prilog biografiji Ilira Josipa Kundeka« od Ivana Čizmića, objavljen u ovom časopisu 1965, 389—391. U njemu je autor mogao doznati za dva prethodna članka Davorina Krmpotića (1924/25) i Jure Prpića (1964), posvećena misionarskoj djelatnosti J. Kundeka. Prema Čizmićevoj ocjeni, posljednji članak znači »važan prinos upoznavanju« Kundekova života, iako ostavlja neka pitanja otvorena (391). Između ostaloga, Čizmić konstatira da Prpić nije uzeo u obzir dva dopisa koja je Kundek poslao »Gajevim novinama 1838. i 1840.« (390)

Smisao poznate pjesme koja je Kundeku sačuvala trajnu uspomenu svojim stihovima »... ar se zdižu Mladi, posluju marljivo, Ter podžihu v starih kaj bilo vgasljivo«, naviještajući tako 1832. zoru preporodnog pokreta, autor je nepotrebno pomutio apsurdnom tvrdnjom da je pjesnik bodrio »posustale« suvremenike pred »nadirućim apsolutizmom pedesetih godina« (516), od kojih ga odvaja čitavo razdoblje ilirskog pokreta i revolucije 1848/49!

Jaroslav Šidak

A. P. BAŽOVA, RUSSKO-JUGOSLAVJANSKIE OTNOŠENIJA VO VTO-ROJ POLOVINE XVIII V., Moskva 1982.
288.

Akademija nauka SSSR-a — Institut povijesti Sovjetskog Saveza, odnosno moskovska izdavačka kuća »Nauka« objavili su monografiju A. P. Bažove, Rusko-jugoslavenski odnosi u drugoj polovici 18. stoljeća. Odgovorni urednik je istaknuti sovjetski historičar A. L. Naročnickij koji u uvodnoj napomeni ističe da je knjiga izrađena »na temelju izvora iz sovjetskih i jugoslavenskih arhiva« i pruža vjernu sliku »rusko-jugoslavenskih odnosa u drugoj polovici 18. stoljeća« (2).

Autorica je knjigu podijelila u četiri temeljna poglavlja, kojime rrethode uvod (3—13) i pregled izvora i literature (14—51); na kraju su kraći zaključak (227—230), prilozi trinaest originalnih tekstova, uglavnom suvremenih pisama, popis ilustracija i kazalo osobnih imena. U prvom poglavlju (52—117) dat je pregled rusko-jugoslavenskih političkih odnosa u 18. st., u drugom (118—158) je obrađena poznata seoba Srba iz današnje Vojvodine u Rusiju (kamo je 1752. otišlo oko 25 tisuća ljudi zbog nezadovoljstva marijaterzijanskim reformama i osnovalo dva naselja u jekaterinoslav-

* Nakon što je ovaj tekst složen JAZU je, u suradnji s crnogorskom Akademijom, izdala potkraj 1982. daljnji svezak Kotorskih spomenika.

skoj guberniji), u trećem su opisani prvi trgovački dodiri (159—182) i u četvrtom (183—226) su podaci o povijesti kulturnih dodira naših naroda.

Bažova je donijela mnogo nimalo ili slabije poznatih podataka i izvora iz sovjetskih arhiva, a za naše arhive kaže da ih nije za tu temu mogla dovoljno iskoristiti (49). Među onim arhivima u Jugoslaviji, koji po njenom mišljenju sadržavaju bitne podatke za taj rad, ističe ona arhiv SANU u Sremskim Karlovcima i kotorski arhiv, a ostale (dubrovački, cetinjski i dr.) ne spominje. Najviše dokumenata pronašla je u sovjetskim arhivima koje ćemo prema važnosti za ovu temu nabrojiti redom: Vanjskopolitički arhiv Rusije. Središnji državni arhiv starih dokumenata. Središnji državni vojno-historijski arhiv. Središnji državni arhiv vojno-pomorske flote, Arhiv akademije nauka i Središnji državno-povijesni arhiv Ukrajinske SSR. Autorica je svjesna da bi za potpunu obradu navedene teme bilo potrebno istražiti i naše arhive, pa piše: »Potpuno otkrivanje uzajamnog procesa u razvijanju veza između naroda može biti provedeno usporedbom dokumenata koji su pohranjeni u arhivima SSSR-a i SFRJ. Dodiri između znanstvenih ustanova SSSR-a i Jugoslavije koji se sve više razvijaju pridonose usporednom izučavanju prošlosti obiju država, a razrada tih problema u interesu je i sovjetske i jugoslavenske znanosti« (51).

Ovaj rad je ipak popunio znatnu prazninu u proučavanju i sistematiziranju rusko-jugoslavenskih, ispravnije rusko-srpsko-crnogorskih, odnosa u čitavom 18. st., s posebnim težištem na njegovoj drugoj polovici. Podaci iz arhiva i postojeće literature, kako sovjetske tako i naše, u njemu su sređeni, ocijenjeni i analizirani s uzročno-posljedičnog stajališta, istaknute su specifičnosti tih odnosa između najveće slavenske države i Južnih Slavena koji žive na području Turske, Austrije i Venecije. Osobito su pomno razrađeni odnosi s pravoslavnim pučanstvom u tim zemljama koje je s Rusijom imale tradicijske crkvene, a za-

tim i kulturno-političke veze. Naime, svi balkanski narodi pod turskom vlašću, a poglavito Južni Slaveni, bili su prirodni saveznici Rusije u njenoj protuturskoj politici koju je ona i pravno osnažila nakon pobjedonosnog kučuk-kainardžijskog mira 1774. kad je dobila pravo zaštite pravoslavnog žiteljstva na Balkanu i ujedno mogućnost da se miješa u turske unutrašnje stvari kad joj to zatreba. Tako se ruski državni, pa ponekad i osvajački, interesi na ovom prostoru manifestiraju i kao pomoć oslobodilačkoj borbi balkanskih naroda i podrška njihovu nastojanju oko stvaranja slobodnih država (napose u slučaju Crne Gore, a zatim u početku 19. st. i Srbije, odnosno Grčke).

Čitajući knjigu stječe se dojam da su veze počivale uglavnom na odnosima pravoslavnih crkava i njihove hijerarhije, da su veze ekonomske, političke ili kulturne prirode bile znatno slabije i da je ruski utjecaj išao uglavnom dotle dokle je živjelo pravoslavno stanovništvo, a dalje samo toliko koliko se mogao politički otežati posao Austrije ili Veneciji. Zbog toga su odnosi s hrvatskim ili slovenskim zemljama vrlo rijetki i slabije obrađeni. Iznimka je donekle samo Dubrovnik kao važna trgovačka sila, ali se za njega, npr., ističe da je, iako oduvijek hrvatski grad, sačuvao unatoč talijanskom kulturnom utjecaju »slavenske običaje i srpski jezik« (3, potcrtao D. P.).

Navedena literatura kao i prvi put ovdje objavljeni originali iz prepiske (231—279), gdje od trinaest priloga čak sedam govori o odnosima sa Crnom Gorom, ostali o odnosima sa Srbima i jedan o trgovini s Dalmacijom, samo potvrđuju misao da se ovdje ipak radi o odnosima Rusije sa Srbijom (Srbima) i Crnom Gorom i da su u naslovu mjesto rusko-jugoslavenskih mogli nazvati i rusko-srpsko-crnogorski odnosi. Taj bi naziv i sadržajno i povijesno bio ispravniji. Međutim, treba istaknuti da su odnosi sa Srbima i Crnogorcima obrađeni podrobno, savjesno i dokumentirano i

da je to nastavak pozitivne tradicije koja u tim odnosima i njihovoj obradi već odavno postoji. Zato i autorica u zaključku opravdano ističe kako »etnička, vjerska i jezična bliskost« snažno utječu na razvoj ideje o savezu tih naroda s Rusijom u borbi protiv Turske (227). Isto tako su čvrste veze srpske i ruske pravoslavne crkve i stalna novčana pomoć koja je u to ime stizala iz Rusije pripomogli »učvršćenju pravoslavnog življa u jugoslavenskim zemljama. Značenje tih veza produbljivalo se tim što su poglavari srpske pravoslavne crkve i osobito crnogorski mitropoliti istupali kao politički činioci« (229). Veliku seobu Srba u Rusiju u sredini 18. st. Bažova ocjenjuje kao »specifičan oblik borbe« protiv Austrije koja im ukida krajiška prava; kao vojnici ruskog cara oni su nastavili borbu protiv Turske i nakon preseljenja (228).

Uz nesumnjive kvalitete i pohvale autorici za ovaj rad, dodao bih dvije primjedbe koje se odnose na konstatacije u uvodu. Naime, nije točno da je Hrvatska došla tek 1538. u sastav Habsburške monarhije (6) jer su Hrvati još 1527. izabrali Ferdinanda Habsburškog za svoga kralja. Godine 1538. Ferdinand je u skladu sa svojim obećanjima o obrani Hrvatske poslao svoju posadu u Varaždin. Na istom mjestu piše: »Pod vlast Habsburgovaca u 18. st. potpale su također zemlje koje se prostiru na desnoj obali Save, među Dunavom i Tisom, koje su kasnije nazvane Vojvodinom« (potc. D. P.) Lijevu obalu Save i područje Slavonije, Baranje, Bačke i Banata Habsburgovci su dobili karlovačkim mirom 1699. a desnu obalu Save, dakle sjevernu Bosnu, oni su držali samo dva-desetak godina između požarevačkog i beogradskog mira.

Uz pretpostavku da će ova knjiga dobiti opširnije recenzije srpskih i crnogorskih historičara, treba očekivati da će kao i dosadašnji slični pothvat; sovjetskih historičara pozitivno djelovati na slične pokušaje na jugoslavenskoj stra-

ni koja u tome, nažalost, još uvijek znatno zaostaje.

Dragutin Pavličević

NOLITOVA BIBLIOTEKA ISTORIJA

Poznato izdavačko poduzeće »Nova literatura« (Nolit) u Beogradu pokrenulo je, osim drugih, i biblioteku historijskih radova, te 1977. izdalo prvo kolo od šest ukusno opremljenih knjiga. U njemu su latinicom, na hrvatskom ili srpskom jeziku, objavljeni radovi trojice srpskih, dvojice hrvatskih i jednoga slovenskog autora.

Četiri od tih knjiga pojavljuju se ovdje prvi put. To su: Gligor Stanojević, Srbija u vremenu bečkoga rata 1683—1699 (str. 243); Branko Petranović, AVNOJ — revolucionarna smena vlasti (382; usp. bilješku M. Matičke u HZ XXXI—XXXII, 1978—79, 487); Leo Mates, Međunarodni odnosi socijalističke Jugoslavije (310); i Čedo Popov, Od Versaja do Danciga (618). Sa slovenskog originala prevedeno je djelo Janka Pleterskog, Prvo opredeljenje Slovenaca za Jugoslaviju (379), a u knjizi Nade Klaić, Društvena previranja i bune u Hrvatskoj u XVI i XVII st. (308), skupljeni su većim dijelom već prije objavljeni a za ovu priliku kronološki poredani i dodatnim tekstom međusobno povezani, prilozi.

Dobra trećina posljednje knjige ispunjena je opisom seljačkih buna u XVII st. (*Buna i otpor kmeta-vojnika u Banskoj krajini i njezinoj okolini*; 188—294). Budući da je autor — kao i kod drugih priloga — propustio navesti prvobitno izdanje ovog teksta koji ovdje prenosi s nekim manjim promjenama i skraćenjima, treba upozoriti da je on prvi put objavljen 1960—1962. u tri godišta »Historijskog zbornika« (XIII—XV). Takvi su bibliografski podaci uopće neophodni za donošenje ispravnog suda o eventualnim promjenama u tekstu i o njegovu postanku i mjestu u

okviru historiografskog razvoja. U protivnom može neupućeni čitalac steći dojam da čita raspravu koja se objavljuje tek u ovoj knjizi. Uostalom, autor se i sam našao u apsurdnoj situaciji da čitaoca upućuje na dokument u 3. dijelu svoje rasprave, ali ne kaže gdje ga on može naći (275, bilj. 46).

Za razliku od upravo spomenutog priloga, drugi, koji slijedi po svom opsegu, tek se prvi put pojavljuje u ovoj knjizi obuhvatajući »Pobune i otpornička gibanja među krajišnicima u XVII stoljeću« (139—187). Ti su događaji među doseljenim Vlasima bili već prije obrađivani u historiografiji, pa su nakon A. Ivića i S. Antoljaka (koga N. Klaić ne spominje), uneseni i u prikaz F. Močanina u Historiji naroda Jugoslavije II, 1959, ali se autorica koristila ponešto i do sada neupotrijebljenom arhivskom građom.

Među društvenim pokretima XVI stoljeća najviše je mjesta dodijeljeno, dakako, seljačkoj buni 1573. i buni hvarskih pučana 1510—14. U skladu sa svojim shvaćanjem prve bune, kako ga je izrazila nakon 1573, N. Klaić je njezinu prikazu dala naslov »Hrvatsko-slovenski križarski rat ili Gregoričeva i Gupčeva buna 1573. godine« (73—118). Iako smatra »netočnim« »svođenje« uzroka bune »gotovo isključivo na gospodarski moment«, ona je »zbog ograničenog prostora i svrhe djela« (! J. Š.) odustala od toga da ovdje raspravlja »o tome, bez sumnje najvažnijem, problemu u problematici seljačkih buna« (67, bilj. 50), a nije to do sada učinila ni na nekom drugom mjestu. U ovom konkretnom slučaju dodijelila je presudnu ulogu u oružanom ustanku kmetova »šačici« predijalaca na susjedgradskom vlastelinstvu, njegovu tobože »najodličnijem društvenom sloju«, pod Gregoričevim vodstvom. »Njima vrlo dobro dolazi nezadovoljstvo stubičkih kmetova da ih privuku u pobunu, no do kraja bune to ostaju dvije odijeljene skupine i, gotovo bismo mogli ustvrditi, s dva različita programa« (67). Tu je tezu zaoštrila ovaj put do formulacije koja onemogućava svaku

ozbiljniju diskusiju. »Susjedski i stubički vinogradari«, piše ona (73), »nisu mogli znati da će ih šačica vojnika koja ih vodi u stvari prevariti i da im nije ni na kraj pameti da se bore za poboljšanje njihova gospodarskog položaja«. Takvo izrazito subjektivno obilježje teksta ne može se opravdati njegovom popularnom namjenom; ono je i inače značajno za stil autorice, prožet nesumnjivom emocionalnošću koja se često služi uskličnicima da bi tako istakla važnost pojedinih tvrdnja. (Usp. o tim »novim pogledima« N. Klaić na seljačku bunu 1573. i njezinoj polemici s B. Grafenauerom opširniji kritički prikaz pisca ovih redaka u njegovoj knjizi »Kroz pet stoljeća hrvatske povijesti«, 1981, 48—60.)

U članku »Matij Ivanić, zvan vojvoda Janko, predvodi hvarske otočane u borbi za politička prava« (20—50), N. Klaić sažima rezultate svojih priloga o buni pučana 1510—14. koje je prvi put iznijela u svom referatu na znanstvenom skupu o toj buni, održanom 10.—13. II 1976. u Hvaru (v. Radove Instituta za hrvatsku povijest Sveučilišta 10, 1977, 51—64). Polazući težište na ocjenu Ivanićeve ličnosti i motiva koji su ga doveli na čelo bune, ona odriče ovoj značaj socijalnog pokreta koji bi težio prema promjeni društvenih odnosa u hvarskoj komuni. Budući da u njoj, kao i drugdje u dalmatinskim komunama, »ni jedan vlasnik zemlje, patron, nema sudsku vlast nad težakom, kolonom koji obrađuje zemlju«, zaključuje ona (17), u njoj »nema feudalnih odnosa«. Iako konstatira da u izvorima ustanka, koji su uopće »odviše suhoparni«, ima »o ciljevima pobunjenika [...] vrlo malo podataka«, upozorava da izvori »ne govore ništa« o namjeri ustanika da »vinogradi vlastele koje oni obrađuju promijene vlasnike« (30). I pisac je ovih redaka, pišući o Ivaniću u Enc. Jug. 4, 1960, 402, zaključio da »u sačuvanoj građi nema spomena o zahtjevima koji bi u bilo čemu mijenjali odnos kolona prema vlasniku zemljišta koje kolon obrađuje zadržavajući pri tome osobnu slobodu« i da su ti »zahtjevi bili političke

prirode: pravo pučana na članstvo u Velikom vijeću i izjednačenje plemstva s pukom u nošenju tereta«. Ovu ocjenu ne mijenja ni izvorna građa pronađena kasnije. (U obzir dolaze prilozi G. Novak, Nepoznati dokumenti za povijest »pučkog prevrata na Hvaru 1510—1514«, Starine 48, 1958, i J. Stipišića, Nekoliko novih arhivskih vijesti o pučkom ustanku na Hvaru, Radovi Instituta za povijest 10, 1977.)

Osim do sada spomenutih priloga, N. Klaić je u kraćim tekstovima prikazala urotu P. Zrinskoga, pobunu G. Tepečića 1622. u građečkoj općini i borbu nekih vlastelinskih varoši za slobodu u XVII stoljeću.

Prvi je tekst sastavljen od odlomaka iz starijih prikaza (Historija naroda Jugoslavije II i »O historijskom značenju zrinsko-frankopanske urote«, Historijski pregled IV, 1958). U bilješci se čitalac upućuje na literaturu o uroti u Historiji II (s netočnom oznakom strana 758—770 mjesto 758—760), ne uzimajući u obzir noviji i opširniji kritički prikaz iz pera pisca ovih redaka »Urota zrinsko-frankopanska kao historiografski problem« (1972, zatim u knjizi »Kroz pet stoljeća hrvatske povijesti«, 1981, 148—167).

Drugi tekst, u obliku jedne oduže bilješke, osniva se na mnogo starijem radu iz 1950. koji N. Klaić i spominje (Prilog pitanju klasne borbe u zagrebačkoj općini na početku XVII stoljeća, HZ III). A treći tekst, napisan tek za ovu knjigu, većim se dijelom osniva na građi objavljenoj u Arhivskom vjesniku XVI, 1973 (Adamček — Filipović — Hrg — Kolanović — Pandžić, Seljačke bune XV—XVIII stoljeća; u članku se imena autora ne navode).

Pretjerana je — najblaže rečeno — tvrdnja na omotu ove knjige, zacijelo prenesena iz jedne od dviju njezinih recenzija, da je ona »metodološki putokaz kako treba proučavati društvene pojave i zbivanja u prošlosti jugoslovenskih naroda«. N. Klaić ima pravo kada *isključivom* isticanju ekonomske komponente u historijskom razvoju suprotstavlja u Predgovoru potrebu da se on prati

»u cijelosti«. Opravdati taj stav citatom iz marksističke literature, kako to ona čini, u najmanju je ruku suvišno. Riječ je o osnovnom pitanju odnosa koji historičar zauzima prema materiji što je proučava. Cilj je i želja svakoga pravog historičara da društvene pojave i procese što cjelovitije i potpunije istraži, ali to, na žalost, ostaje ideal kojim se pojedinac uspijeva više ili manje približiti, a nikada ga ne može potpuno dohvatiti. Za to svakome nedostaje jednako temeljito poznavanje sviju komponenata u historijskom razvoju i sačuvana izvorna građa koja je uvijek oskudnija od životne zbilje. Otkrivanje individualnih motiva i interesa, čime N. Klaić nastoji historijsku pojavu učiniti razumljivijom, ne može ni u kojem slučaju olakšati uočavanje pravih uzroka socijalnih pokreta koji uvijek imaju šire, masovno obilježje.

J. Sidak

IVAN OSTOJIC, METROPOLITANSKI KAPTOL U SPLITU, Zagreb
1975, str. 364.

Knjiga Ivana Ostojića »Metropolitanski kaptol u Splitu« tiskana je kao sedmi svezak serije »Analecta croatica christiana« u izdanju »Kršćanske sadašnjosti« iz Zagreba. U predgovoru tom prvom prikazu povijesti splitskog kaptola uopće autor je sam odredio vlastiti istraživački domet, naglasivši da želi »iznijeti na vidjelo rukovet njezinih zgoda i nezgoda te izvršiti smotru njezina kadrovske sastava kroz stoljeća« (5). U skladu s tako postavljenim ciljem, Ostojić se nije upuštao u složenije društvene analize niti je nastojao da kaptolsku ustanovu detaljnije uklopi u razvoj komunalnog ustrojstva. Njegova je knjiga prvenstveno dragocjen priručnik s obiljem podataka o toj crkvenoj ustanovi i to je njezina temeljna vrijednost. Autor prati razvoj splitskog kaptola u dugom povijesnom rasponu, od njegova

postanka u srednjem vijeku do ukinuća splitske metropolije 1828. Knjiga je podijeljena u tri dijela: »Vrijeme pune gradske autonomije (do 1420. godine)« (11—119), »Vrijeme mletačke vladavine« (121—318) i »Posljednje godine postojanja« (319—332). Izlaganje se temelji na literaturi, tiskanim izvorima i, što je osobito važno, na još uvijek nedovoljno istraženju građi u arhivima splitskog kaptola i nadbiskupije.

U prvom dijelu, koji se poklapa s predmletačkim razdobljem splitske komune, O. u kraćim poglavljima opisuje postanak, ustrojstvo i djelovanje splitskog kaptola. To su: »Svrha kaptola« (14—17), »Izbor kanonika« (17—19), »Izbor nadbiskupa« (20—25), »Sukobi kaptola s nadbiskupom« (30—34), »Sporovi s drugim ustanovama« (34—38) i »Ekonomski položaj kaptola« (38—46). Mnogštvo prikupljene građe ta poglavlja čine nezaobilaznu osnovicu pri istraživanju složenog odnosa: crkvene — svjetovne strukture u srednjovjekovnom Splitu, te za poznavanje ustrojstva splitske crkve u kojemu je kaptol stoljećima vršio važnu ulogu. Glavninu prvog dijela knjige zauzimaju popisi kaptolskih dostojanstvenika (arhiđakoni, arhiepiskopi, primiceriji) i običnih kanonika; oni su poredani kronološki kako ih je autor nalazio u razmjerno škrto sačuvanim izvorima. Upravo su ti popisi veoma potrebito pomagalo u istraživanju splitske srednjovjekovne povijesti, jer je u njima sabrano mnoštvo podataka o splitskim kapitularcima i o njihovom djelovanju. Razumnije se, najviše pažnje autor obraća najznamenitijemu, arhiđakonu Tomi.

Drugi dio, o razvoju kaptola u mletačkom razdoblju, opsegom je najveći, podacima najbogatiji, jer je i izvorna građa XV—XVIII st. mnogo obilatija nego o komunalnom periodu. U poglavljima: »Izbor kanonika« (135—143) i »Ostale ingerencije« (143—150) O. utvrđuje promjene u kaptolskom ustrojstvu pod mletačkom upravom. Kaptol je sačuvao pravo izbora svojih članova, ali ne i ovlaštenje za izbor nadbiskupa, što mu

je više-manje pripadalo u komunalnom razdoblju. U veoma opsežnom poglavlju »Osobni podaci kapitularcima« (177—318) sabrana je građa o arhiđakonima (177—199), arhiepiskopima (199—217), primicerijima (217—233) i ostalim kanonicima (233—307). I tu su kapitularci kronološki svrstani, s obiljem arhivskih podataka o njihovoj djelatnosti.

U drugom dijelu knjige napose je zanimljivo poglavlje »Ekonomika« (161—176). Dok su podaci o gospodarskoj osnovici kaptola prije 1420. oskudno sačuvani, pa je O. mogao tek općenito ocrtati sastav kaptolskih prihoda, dotle je prikaz o ekonomici u mletačkom razdoblju utemeljen na mnogo bogatijoj arhivskoj građi. Bilo je više vrsta kaptolskih prihoda. Svakom je kanoniku pripadala jedna crkva čije je prihode sam pobirao (prebenda). Pored toga, on je sudjelovao u razdiobi tzv. *massae communis*, tj. nekretnina koje su zajednički pripadale čitavom kaptolu i kojih su se prihodi dijelili kapitularcima razmjerno njihovu svakodnevnom djelovanju u kaptolu (svakodnevne distribucije). *Massa communis* se pretežno sastojala od zemljišnog posjeda. Njegov opseg u predmletačkom razdoblju nije poznat, jer se u popisu kaptolskih zemljišta iz prve pol. XIII st. spominju samo lokaliteti oko osamdesetak zemljišnih čestica, bez naznake površine (41—42). Podaci iz mletačkog razdoblja su određeniji. Prema katastru iz 1626, kaptol je posjedovao 167 komada zemljišta, a potkraj XVII st., nakon povlačenja Turaka, taj se broj povećao na oko 200 (164—165). Kaptolska su zemljišta obrađivali težaci; zanimljiva je točna struktura rente u kojoj prevladava podavanje od jedne trećine (164). Ocjenjujući ekonomske mogućnosti kaptola u mletačkom razdoblju, O. smatra da »nisu bile velike« (173), što potkrepljuje i izjavama mletačkih činovnika o bijedi kaptola u XVII i XVIII st. (174, 176). Već i građa o kaptolskoj ekonomici koju autor donosi vrijedna je podloga za buduća istraživanja o splitskom društvu u mletačkom razdoblju. Isto vrijedi i za podatke o klasnom

ustrojstvu kapitulara od 1420. do potkraj XVIII st.: 14% je pripadalo plemstvu, dok je 86% potjecalo iz redova građanstva (312). Istodobno, takvi su podaci upozorenje o nužnosti temeljitijeg istraživanja građe koju čuva splitski kaptolski arhiv: katastici (1626, 1702) i popisi prihoda, po svoj prilici, omogućavaju stvaranje kvantitativnih serija. Tekst o ekonomici sadrži, nadalje, i naznake o novim istraživačkim mogućnostima. Tako su, na primjer, u zbir kaptolskih prihoda ulazili i oni sa sprovoda. O. ističe da su kanonici besplatno sprovodili, između drugih, i siromahe kojih, »kako nam svjedoče matice umrlih, nije bilo malo« (163). To je zanimljiv prijedlog za istraživanje društvenog ustrojstva u kasnomletačkom Splitu.

Valja upozoriti i na neke propuste. Uočljivom je manjkavošću autorov odnos prema diplomatskom materijalu. O. upotrebljava i one isprave kojima je odavno oduzeta vjerodostojnost. Tako, na primjer, Kolomanovu ispravu rapskoj crkvi iz 1111. (47). Iako ju je još 1914. Šišić u svojem »Priručniku« uvrstio u poglavlje »Neki odabrani falsifikati.«¹ I povijesno-zemljopisno nazivlje u knjizi ponekad je neodređeno, pa i netočno. Ako bismo još i mogli zanemariti historografski zastarjeli naziv »Panonska Hrvatska«, umjesto kojega valja upotrebljavati jedino mogući, izvorni naziv »Slavonija«, drugačije je s autorovom upotrebom pojma »Dalmacija«. Srednjovjekovni kninski kaptol svrstan je u knjizi na područje »sjeverne i srednje Dalmacije« (84), premda se tada Knin

nalazio na području srednjovjekovne Hrvatske, a u pojam Dalmacije uklapa se tek u XVIII stoljeću. Poželjeli bismo i potpuniju literaturu o nekim pitanjima, na primjer, o ustanovi egzaminatora, za koje navodi samo »Povijest Splita« G. Novaka.²

I na kraju, nekoliko dopuna. U nizu arhiđakona mletačkog razdoblja autor navodi i kanonika Ivana de Augubio; ističe da je njegov »istoimeni iz talijanskoga grada Gubbija u Split preseljeni preda 1459. postao splitskim građaninom« (180). Taj »istoimeni preda« je, u stvari, njegov otac, Batista de Augubio; to se vidi iz Batistine oporuke iz 1477. kojom sina Ivana obvezuje da ode na studij u Padovu ili u neki drugi talijanski grad.³ Osim toga, Batista de Augubio nije postao splitskim građaninom 1459, nego 1439, dvadeset godina ranije. Iako je C. Fisković još 1950, u radu »Umjetnički obrt XV—XVI. stoljeća u Splitu«, naveo točnu godinu (1439), ipak se u literaturi i dalje ponavlja godina 1459. i to zbog toga što Batistino stjecanje građanstva tako datira G. Novak u »Povijesti Splita«.⁴ Da je Batista postao građaninom već 1439, dokazuje i splitski notarijat koji mu u 40-im godinama izričito daje naziv »civis et habitator Spalati«.⁵ Autor je u niz arhiprezbitera uvrstio i Tomu Nigera, sabravši zanimljive podatke o njemu. Začudo, ne spominje da je mletačka uprava, u doba pučke bune u Splitu 1512, poslala Tomu, zajedno s još četvoricom istaknutih splitskih građana, u zatočeništvo u Veneciju, i to nakon njegova povratka s lateran-

¹ F. Šišić, Priručnik izvora hrvatske historije, Zagreb 1914, 631—640.

² Usp. L. Margetić, Funkcija i porijeklo službe egzaminatora u srednjovjekovnim komunama Hrvatskog Primorja i Dalmacije, Starine JAZU 55, Zagreb 1971.

³ »Item, uoglio che el mio fiolo Zuane canonico de Spalato uada a studio et che deba studiar a Padoua o doue alui paresse nele parte de Italia [...]« (Historijski arhiv u Zadru, Splitski arhiv, sv. 40/1, 595').

⁴ C. Fisković, Umjetnički obrt XV—XVI. stoljeća u Splitu, Zbornik Marka Marulića 1450—1950, Zagreb 1950, 155; G. Novak, Povijest Splita II, Split 1961, 222; podatak o stjecanju građanstva Batiste de Augubio u: J. Alačević, Il »Libro d'oro« della antica comunità di Spalato, Tabularium II, fasc. 4, Zadar 1902, 10; usp. T. Raukar, Ser Baptista de Augubio, civis Spaleti, Mogućnosti 1, Split 1979, 108—118.

⁵ Raukar, n. d., 115, bilj. 7.

skog sabora u Rimu, na kojemu je pratio splitskog nadbiskupa Bernarda Zanu.⁶ To je važan podatak ne samo za ocjenu znamenite Tomine ličnosti, u kojoj se prelamaju raskrižja hrvatske povijesti u prvoj četvrtini XVI st., a kojoj hrvatska historiografija do danas duguje temeljitu monografsku studiju, nego i za bolje poznavanje društvene strukture splitskog kaptola.

Zaključimo kratko: Ostojićeva knjiga o splitskom kaptolu vrijedno je obogaćenje hrvatske historiografije koja oskudijeva upravo u takvim pomagalima. To je priručnik vrijednost kojega će najbolje ocijeniti budući istraživači u svojoj praktičnoj djelatnosti.

Tomislav Raukar

**ODJEL ZA HRVATSKU POVIJEST.
DESET GODINA RADA 1971—1981.
Zagreb 1981, 65.**

Institut za hrvatsku povijest, osnovan 12. II 1971. u sklopu Sveučilišta u Zagrebu (od 1974. Centra za povijesne znanosti Sveučilišta), pretvoren je 1977. u Odjel unutar toga Centra. Kao takav proslavio je 1981. desetogodišnjicu svog postojanja i izdao u redakciji višega znanstvenog suradnika dra D. Pavličevića spis pod gornjim naslovom u kojem su podrobno prikazani rad Odjela i njegova izdanja, te opširan izvod iz bibliografije radova njegovih 43 suradnika (unutarnjih i vanjskih), objavljenih u prošlom desetljeću.

Sa svojih 35 dosadašnjih svezaka, raspoređenih u četiri serije, Odjel je osobitu djelatnost razvio upravo na izdavačkom području. Osim Radova (14) njezino težište leži u seriji Monografije (12). Iz ovog prikaza ne vidi se, na ža-

lost (a nije to navedeno ni u pojedinim izdanjima), da je riječ, s izuzetkom četiri knjige, o doktorskim disertacijama koje su osim jedne obranjene na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Prema tome, one nisu plod institutskog rada. Isti je slučaj s ovećim magistarskim radovima koji su, u cjelini ili dijelovima, izvršeni u Radove. Iz prikaza se, doduše, vidi da se Odjel dijeli u četiri sekcije (I za srednji vijek, II od 16—18. st., III 19. st., do 1918, i IV 20. st.), ali se o nekom radu u tim sekcijama ne govori. Kao što je poznato, prilozi ulaze u Radove samo na temelju ocjena dvojice stručnjaka, neovisno o gornjoj podjeli.

Iz prikaza se, nadalje, ne vidi kakve su zapravo obveze stalno zaposlenih članova Odjela s obzirom na njihovu znanstvenu djelatnost. Budući da oni nisu opterećeni nikakvim posebnim dužnostima prema svojoj ustanovi osim da se isključivo posvećuju toj svojoj djelatnosti, pitanju koje se ovdje dotiče trebalo bi svakako obratiti veću pažnju.

Područje institutskog rada ne ograničava se, dakako, na izdavačku djelatnost. Iz prikaza se, doduše, ne vidi kako daleko je dobio rad na proučavanju prošlosti gradišćanskih Hrvata i da li je što — osim individualnog napora M. Valentića — urađeno na istraživanju Vojne Krajine. Iako su rezultati priprema za sintezu hrvatske povijesti još uvijek skromni, ne može se poreći da su diskusije o koncepciji cjeline i pojedinih knjiga oduzimale sudionicima dosta dragocjenog vremena.

Ne može se najzad previdjeti djelatnost Odjela u organiziranju nekih znanstvenih skupova, kao što su oni posvećeni Gupčevoj seljačkoj buni (1973) ili 100-godišnjici povratka Vojne Krajine Hrvatskoj (1981).

J. Sidak

⁶ Alačević, n. d., 20; usp. M. Kurelac, Toma Niger, Enciklopedija Jugoslavije 6, Zagreb 1965, 286.

PRIRUČNIK IZ ARHIVISTIKE,
Zagreb 1977.

»Razvoj arhivističkih studija u posljednjih nekoliko decenija i njihovo današnje stanje dovodi nas do zaključka da se više ne možemo zadovoljiti onom vrlo općenitom definicijom da je arhivistika znanost o arhivima. Posve je sigurno da se ne radi samo o tome da se utvrde pravila o sređivanju i registriranju arhivske građe i da suvremena arhivistika zahvaća probleme mnogo šire. Suvremeno koncipirana arhivistika obuhvatila je čitav niz teoretskih i praktičkih pojmova o djelovanju arhiva kako bi se riješila mnogobrojna pitanja u vezi s radom i djelovanjem arhivskih ustanova, od prikupljanja arhivske građe preko stručne obrade do njezina korištenja« — piše iskusni stručnjak Krešimir *Nemeth* u »Uvodu u arhivistiku«, uvodnom tekstu u ediciju »Priručnik iz arhivistike« što ga je 1977. u Zagrebu izdao Savez društava arhivskih radnika Jugoslavije. Iz ovog priručnika, dakako, vidi se da je arhivistika zapravo vrlo širok pojam koji zadire u područja uprave, kulture, znanosti, prosvjete i privrede, da se više ne smatra jednoznačnom oblašću koja je, npr., sve donedavno u Republici Italiji bila obuhvaćena aktivnošću unutrašnjih poslova, te da ne može biti isključivo ni u sferi kulture kroz koju se u SRH financiraju arhivske djelatnosti. Priručnik ne govori o tim često egzistencijalnim problemima arhivistike, ali kroz dvadeset poglavlja daje na znanje što naši stručnjaci smatraju da je arhivistika, odnosno — što bi trebala biti i kakav bi morao biti odnos društva prema njoj. Tako je *B. Stulli* u tekstu »Arhiv« izričito naglasio koji bi trebali biti »zadaci suvremenog arhiva« (deset podrobno opisanih zadataka; str. 22). *K. Nemeth* je u trećem poglavlju obradio pitanje arhivske građe, *J. Zontar* govori o arhivskoj građi u nastajanju i u arhivu (»Historijski arhivi i operativa«, Prvobitno sređivanje gra-

đe), *R. Mirčić* upozorava na osnovne elemente u metodologiji odabiranja, odnosno na neke osnovne probleme odabiranja prema našoj arhivskoj teoriji i praksi, *S. Bašić* na pitanje preuzimanja arhivske građe, a *B. Otorepec* na smještaj arhivske građe u spremištu. Važnije pitanje sređivanja arhivske građe obradili su *S. Vilfan* (sređivanje), *D. Božić-Buzančić* (osobni i obiteljski arhivi), *K. Nemeth* (privredni arhivi, tehnička dokumentacija, sistematizacija i popisivanje kartografskog materijala), *Lj. Gerasimov* (zbirke fotografija, mikrofilmova i fonografskog materijala), *B. Lekić* i *M. Basić* (memoarska građa). O popisanju arhivske građe dao je uputstva *K. Nemeth*. O drugim djelatnostima u oblasti arhivistike, te u arhivima govore tekstovi *M. Miloševića* (naučno-obavještajna sredstva i naučna djelatnost arhiva), *J. Nedeljković* (korištenje arhivske građe), *J. Janča* (centar za informacije), *M. Miloševića* (objavljivanje arhivske građe), *B. Stullija* (kulturnoprosvjeta djelatnost arhiva), *T. Ribkin-Puškadije* (konzervacija i restauracija), *Lj. Gerasimova* (fotoprodukcija i mikrofilmovanje arhivske građe), *J. Ibrišagića* (biblioteke u arhivu), *I. Janča* (arhivsko osoblje), *J. Mačeka* (arhivska zgrada), i *F. Biljana* (arhivsko zakonodavstvo SFRJ do 1971).

Vrlo detaljna bibliografija (po poglavljima) dopunjuje izloženi materijal.

Redakcija ovog zbornika — *F. Biljan*, *M. Milošević*, *K. Nemeth* i *B. Stulli* (koji je i glavni urednik) — uspjela je pripremiti ne samo Priručnik, kako glasi zaista skroman naslov ovog serioznog djela kakvih je i u stranome svijetu malo. Na žalost, u široj javnosti nije mu bilo adekvatnog odjeka, iako je u stručnoj sredini došlo do odziva adekvatnog vrijednom sadržaju. Na temelju toga djela, a uz pomoć radova već i samo naših autora *S. Antoljaka*, *S. Bašića*, *J. Buturca*, *J. Stipišića*, *B. Stullija*, *S. Vilfana*, *B. Zmajića*, *J. Zontara* i dr. već se danas može doći i do sasvim novih, suvremenih saznanja o razvoju arhivistike

u svijetu i u nas, o novim arhivističkim tokovima na koje nas, počesto, tjera i sve ubrzaniji ritam svakodnevnog života.

Petar Strčić

»MAKEDONSKI ARHIVIST«. Spisanje na Sojuzot na društva na arhivskite radnici i arhive vo SR Makedonija 9—10, Skopje 1981.

Najnoviji svezak glasila makedonskih arhivista u cjelini je posvećen prikazu razvoja i djelovanju arhivske službe u SR Makedoniji.

Može se slobodno reći da se arhivska služba započela u ovoj Republici sistematski razvijati tek poslije pobjede NOR-a i socijalističke revolucije. Iako se tijekom stoljeća sabirala arhivska građa, povijesni hod Republike nije bio i naklonjen čuvanju te vrste baštine. Prva arhivska ustanova organizirana je 1926. i djelovala je u Skoplju, najprije u stanu (!) njezina direktora Delimira Lazarevića. Državni arhiv radio je (u Prosvjetnom domu) do 1941. kada postaje odjel »Muzeja Južne Srbije«. U periodu bugarske i talijansko-albanske okupacije poslije 1941. arhivska građa, kao i druga dobra, teško stradava. Prva arhivska institucija poslije rata osnovana je 1949. — bio je to Historijski arhiv pri CK KP Makedonije. Od tada se arhivska struka u SRM razvija brzo i uspješno.

U spomenutom broju »Makedonskog arhivista« prikazan je cjelokupni razvoj arhivske službe SR Makedonije, zatim djelatnost historijskih i drugih arhiva u Bitoli, Kumanovu, Ohridu, Strumici, Titovu Velesu i Štipu, arhiva za općine Tetovo i Gostivar, za općine Kumanovo te Prilep, Kruševo i Makedonski Brod. Dat je uvid u INDOK-službu i u mjere koje se provode radi zaštite građe u arhivskim spremištima. Objavljen je i

izbor najvažnijih dokumenata za povijest Makedonaca u arhivima Makedonije. Rubrike »Prikazi i bilješke« i »Hronika« donose više priloga, a »Bibliografije« sadrži i popis radova objavljenih u »Makedonskom arhivistu« od 1972—81.

Ne treba mnogo govoriti o stručnim problemima arhivske službe koji su u mnogočemu zajednički za cijelu Jugoslaviju. Ali treba ovdje upozoriti na jednu činjenicu koja graniči s — fantastikom, kad se zna teška situacija s arhivskom službom, točnije rečeno sa spremištima u SR Hrvatskoj. Naime, 1969. sagrađena je nova zgrada Arhiva Makedonije u Skopju, 1968. — zgrada Arhiva Skopja, 1976. — zgrada Historijskog arhiva Štip, 1977. u Bitoli i Titovom Velesu, 1978. u Ohridu. Dakle, od deset arhivskih institucija — u SRM je od 1968. sagrađeno šest novih zgrada. Samo u Tetovu i Prilepu adaptirani su prostori.

Spominjem to naročito zato jer u SR Hrvatskoj djeluje 12 historijskih arhiva (Bjelovar, Dubrovnik, Karlovac, Osijek, Pazin, Rijeka, Sisak, Slavonski Brod, Split, Varaždin, Zadar i Zagreb) te Arhiv Hrvatske, a sagrađena je samo zgrada Historijskog arhiva u Karlovcu (adaptirani su prostori svega nekoliko arhiva). Dovoljno je reći i to da je, npr., Arhiv Hrvatske lociran na o s a m mjestu, u četiri općine, te da u sebi ima uključenu još i Kinoteku Hrvatske.

Na otvaranju nove zgrade Arhiva Makedonije bio je prisutan i predsjednik Josip Broz Tito, u čemu se očito vidi pažnja koja se u SRM pridaje arhivskoj baštini naroda i narodnosti u toj Republici.

Sadržaji »Makedonskog arhivista« vrlo lijepo ukazuju na uspješan razvoj makedonske arhivske službe, na njezine izvanredne radne i tehničke mogućnosti za još brži hod koji daje i velike stručne rezultate.

Petar Strčić

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Ivan KAMPUŠ
Bernard STULLI
Jaroslav ŠIDAK

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Jaroslav ŠIDAK

KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Časopis izlazi jednom godišnje

Pretplate i narudžbe šalžite na adresu:
Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 500 din.

Izdavanje časopisa sufinancira

Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH — VII.

Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — prosinac 1982.